

Toetuste sissetulekuga sidumine ja selle mõjud riigieelarvele, vaesusele ja ebavõrdsusele

Arenguseire konverents „Personaalriik Eestis: tulevikusuunad, ohud ja võimalused“

27. november 2024

**Kelly
Toim**

kelly.toim@praxis.ee

Taustast

- Uuring „**Andmepõhise personaliseerituse potentsiaali ja mõjude hindamine sotsiaal- ning haridusvaldkonna avalikes teenustes ja toetustes**“
- Uuringu eesmärgid
 - Hinnata, milline on andmepõhise personaliseerituse potentsiaal Eesti sotsiaal- ja haridusvaldkonna avalikes teenustes ja toetustes.
 - Leida teenused ja toetused, mille personaliseerimise potentsiaal on suurim.
 - Sisustada, kuidas võiks nende personaliseerimine praktikas toimuda.
 - **Leida toetuste-teenuste personaliseerimise mõju ühiskondlikule ja leibkondade tulujaotusele ning riigieelarvele.**

Toetuste sissetulekutega sidumisest

- **Eesmärk** on näidata:
 - millised personaliseerimise võimalused on olemas ja
 - milline oleks nende rakendamise ligikaudne mõju riigieelarvele ning vaesusele ja ebavõrdsusele.
- See, milliste toetuste maksmist sissetulekutega siduda, tulenes uuringu eelmises etapis leitud suurima isikustamise potentsiaaliga toetuste-teenuste rühmadele, personaliseerimise sisustamiseks korraldati ideekorje ekspertide seas.
- Peamiseks töövahendiks mõju hindamisel oli EUROMODi mudel.

Kas isiku või leibkonna sissetulekud?

Leibkonnapõhine sissetulekute arvestus

Plussid:

- Peegeldab paremini leibkonna tegelikku majanduslikku seisu → toetust saavad suurema tõenäosusega tegelikud abivajajad

Miinused:

- Seaduslik leibkonna määratlus puudub
- Ebatäpsus elukohaandmetes
- Praeguses olukorras suurendaks halduskoormust ja ametnike arvu

Isikupõhine sissetulekute arvestus

Plussid:

- Lihtsam ja odavam rakendada
- Tõenäoliselt ei suurenda halduskoormust

Miinused:

- Isiku majanduslikust seisundist võib jääda vale mulje → toetust ei pruugi saada tegelikud abivajajad

Mida silmas pidada?

- Ei hinnatud teist järku või käitumuslikke mõjusid.
- Rakendamine vajab eelnevalt põhjalikku analüüsi, et detailsemalt toetuse eripärasid ja käitumuslikke mõjusid arvesse võtta, sissetuleku ülempiir seada, uus toetuse määr seada jms.
- Sissetulekupiiride seadmine on üldiselt väga subjektiivne
- Siin uuringus on sissetulekupiiride seadmisel arvestatud pere suurusega vaid kaudselt.
- Suuremat tõhusust võimaldaks toetuste sidumine varade andmetega, kuid selleks napib Eestis andmeid.

Lapse saamine ja hoidmine (1)

Lapsetoetus, lasterikka pere toetus, üksikvanema lapse toetus, vanemahüvitis

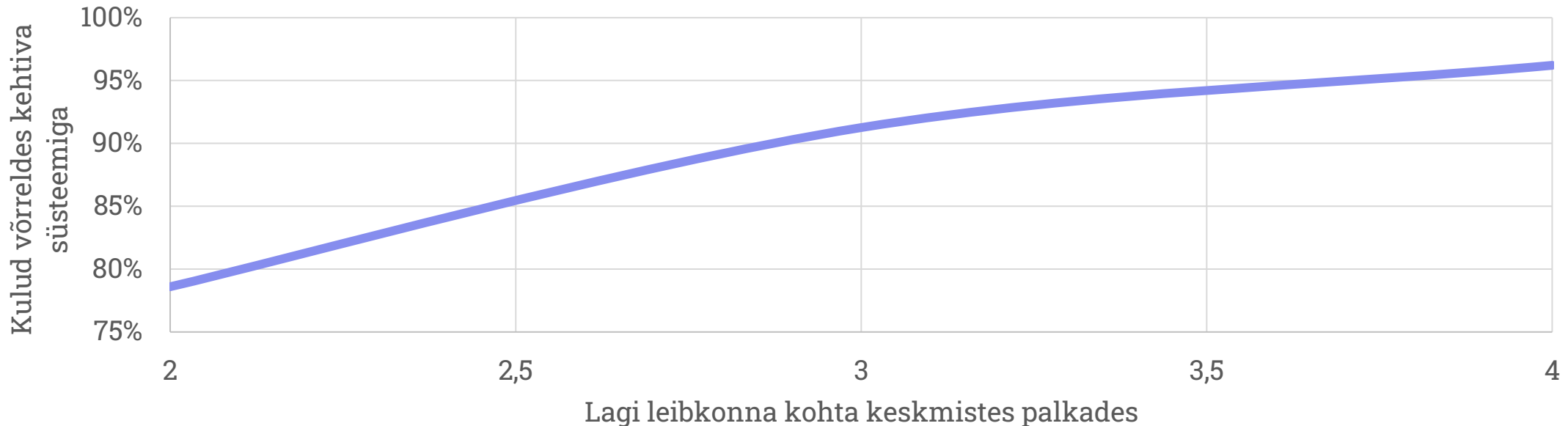
SKA peretoetuste kogukulu oli 2023. aastal u **840 miljonit eurot**.

Poliitikamuudatus	Sihtrühma suuruse muutus	Kulude muutus	Tulude muutus	Mõju vaesusele ja ebavõrdusele
Lapsetoetuse järkjärguline vähendamine kahekordsest toimetulekupiirist kõrgema sissetulekuga peredel: toetust tõstetakse 240 euroni lapse kohta, sissetulekuallikana võetakse arvesse ka investeringutest saadavat tulu ja saadavaid toetusi (va lapsetoetus)	Toetuse saajate arv langeb 68 242 leibkonna võrra.	Kasvavad 90,8 miljonit	Tulud ei muutu	Positiivselt mõjutatud on madalama sissetulekuga, üksikvanematega ja lasterikkad pered . Negatiivselt on mõjutatud kõrgema sissetulekuga leibkonnad . Vaesus ja ebavõrdsus vähenevad oluliselt (19.7% → 17.4%).
Lapsetoetuse tõstmine madalama palgaga peredel ja kaotamine kõrgema töise sissetulekuga peredel: sissetulekupiir kahekordne keskmine palk pere kohta (3902 eurot). Lapsetoetus 1. lapse eest 160 eurot, 2. lapse eest 130 eurot ning järgnevate laste eest 100 eurot.	Toetuse saajate arv langeb 33 610 leibkonna võrra. Toimetulekutoetuse saajate arv väheneb 749 leibkonna võrra	Kasvavad 100,7 miljonit	Tulud ei muutu	Positiivselt mõjutatud on madalama sissetulekuga, üksikvanematega ja lasterikkad leibkonnad , negatiivselt on mõjutatud kõrgema sissetulekuga leibkonnad . Ebavõrdsus ja suhteline vaesus vähenevad oluliselt (19,7% → 18,7%).

Lapse saamine ja hoidmine (2)

Lapsetoetus, lasterikka pere toetus, üksikvanema lapse toetus, vanemahüvitis

Poliitikamuudatus	Sihtrühma suuruse muutus	Kulude muutus	Tulude muutus	Mõju vaesusele ja ebavõrdusele
Lapsetoetuse järkjärguline vähenemine olenevalt palga suuruselt: kuni pere kahekordse keskmise palgani (3902 eurot) on toetuse tase samal tasemel praegusega, edasi väheneb 1 euro võrra iga 5 tulueuro kohta.	Toetuse saajate arv langeb 31 940 leibkonna võrra.	Vähenevad 60,5 miljonit	Tulud ei muutu	Negatiivselt mõjutatud on majanduslikult paremas seisus olevad lastega leibkonnad. Muutused ebavõrdsuses (<0.002) on väikesed ja mõju vaesusele puudub

Lapse saamine ja hoidmine (3)

Lapsetoetus, lasterikka pere toetus, üksikvanema lapse toetus, vanemahüvitis

Poliitikamuudatus	Sihtrühma suuruse muutus	Kulude muutus	Tulude muutus	Mõju vaesusele ja ebavõrdusele
Lasterikka pere toetusele tõise sissetuleku ülempiiri kehtestamine: toetus puudub, kui pere teine sissetulek üle kolmekordse keskmise palga	Toetuse saajate arv langeb 2195 leibkonna võrra	Vähenevad 11,8 miljonit	Ei muutu	Negatiivselt mõjutatud on kõrgema sissetulekuga leibkonnad. Muutused ebavõrdsuses ja vaesuses on väikesed .
Üksikvanema lapse toetusele ülempiiri kehtestamine: toetus puudub, kui teine sissetulek on üle kahekordse keskmise palga	Toetuse saajate arv langeb 197 leibkonna võrra	Vähenevad 0,18 miljonit	Ei muutu	Negatiivselt on mõjutatud kõrgema sissetulekuga leibkonnad. Mõju vaesusele ja ebavõrdsusele puudub .
Ühtne vajaduspõhine lapsetoetus: lapsetoetuse, üksikvanema lapse toetuse ja lasterikka pere toetuse viimine ühe toetuse alla, toetuse tõstmine 160 euroni iga lapse kohta ning alates pere 2x keskmisest palgast (3902 eurot) toetuse vähendamine ühe euro võrra iga viie tulueuro kohta.	Toetuse saajate arv langeb 26 450 leibkonna võrra	Kasvavad 19,3 miljonit	Ei muutu	Positiivselt mõjutatud on madalama sissetulekuga üksikvanemad ning ühe ja kahe lapsega leibkonnad . Negatiivselt on mõjutatud lasterikkad leibkonnad. Muudatused ebavõrdsuses ja vaesuses on väikesed .

Vaesuse leevendamise toetused

Toimetulekutoetus, töötuskindlustushüvitis, töötutoetus

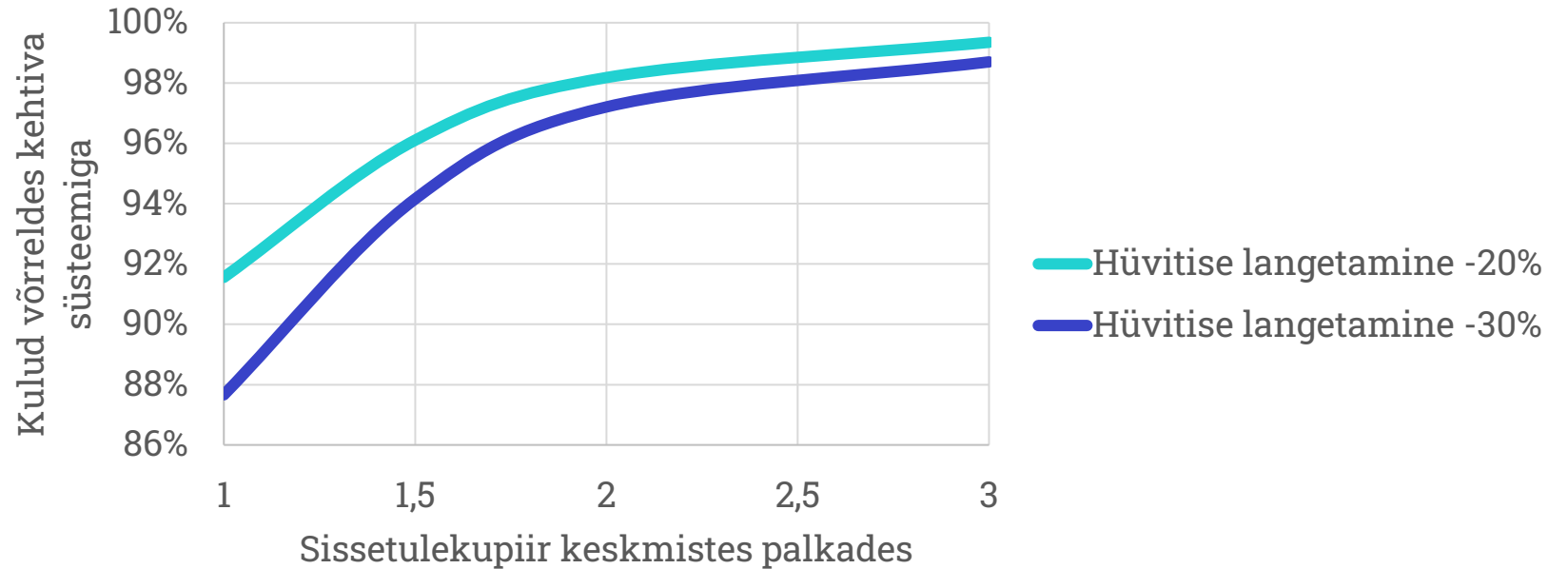
Vaesuse leevendamise toetuste kogukulu võib 2024. aastal jääda vahemikku **150–200 miljonit eurot**, sõltuvalt töötuse määrast ja taotlejate arvust.

Poliitikamuudatus	Sihtrühma suuruse muutus	Kulude muutus	Tulude muutus	Mõju vaesusele ja ebavõrdusele
Toimetulekutoetuse maksmine kõigile kvalifitseerujatele automaatselt	Toetuse saajate arv kasvab 36 518 leibkonna võrra	Kasvavad 96,8 miljonit	Ei muutu	Positiivselt on mõjutatud madalama sissetulekuga üksikvanemate, puuetega inimeste, töötute ja üksi elavate eakate leibkonnad. Suhteline vaesus väheneb (19,7% → 19,2%), vaesuse süvik oluliselt ei muutu.
Langetada töötuskindlustushüvitise maksimaalset suurust esimesel 100. päeval 60% pealt 40% peale ja edasi 30% peale	Hüvitise saajate arv ei muutu	Vähenevad 19,1 miljonit	Vähenevad 6,5 miljonit (otseste maksude ja sotsiaalmaksu tulu väheneb)	Negatiivselt on mõjutatud kõrgema sissetulekuga leibkonnad. Muudatused ebavõrdsuses ja vaesuses on vähesed.
Kaob kõigile ühetaoline töötutoetus, ent toimetulekutoetust makstakse automaatselt kõigile kvalifitseerujatele	42 400 inimest jääb töötutoetusest ilma. Toimetulekutoetust saavate leibkondade arv suureneb kolm korda: 18 974 → 57 600	Kasvavad 49,3 miljonit	Ei muutu	Suhtelise vaesuse näitaja langeb 19,79% → 19,51%.

Tervisevaldkonna pidevad toetused (1)

Haiguspäevade hüvitis, retseptiravimihüvitis, hambaravihüvitis

Tervisevaldkonna pidevate toetuste kogukulu jääb 2024. aastal suurusjärku **250–300 miljonit eurot.**

Poliitikamuudatus	Sihtrühma suuruse muutus	Kulude muutus	Tulude muutus	Mõju vaesusele ja ebavõrdsusele
Langetada hüvitist 20-30% kõigil haiguslehtede ja hoolduslehtede tüüpidel, kui inimese töine sissetulek kõrgem kui kahekordne riigi keskmise (3902 eurot 2024. aastal)	11 124 inimesel hüvitis väheneb	Kulud vähenevad 2,8-4,3 miljonit eurot	Tulumaksutulu väheneb 0,6-0,9 miljonit eurot	Enim mõjutatud kõrgema sissetulekuga isikud. Mõju ebavõrdsusele ja vaesusele on väike .

Tervisevaldkonna pidevad toetused (2)

Haiguspäevade hüvitis, retseptiravimihüvitis, hambaravihüvitis

- Hambaravihüvitise variantide mõjude hindamiseks kasutati Riigikontrolli analüüsis kasutatud 2018. aastast pärinevaid andmeid, mis võivad praeguseks olla juba vananenud ja Tervisekassa avalikku statistikat. Hambaravihüvitise kasutamise andmetega seotud sissetulekuandmed puuduvad.

Poliitikamuudatus	Mõju
Hüvitise kaotamine täiskasvanutel, kelle sissetulek on kõrgem kui keskmine palk.	Muudatus mõjutab u 47 000 inimest. Kulud langevad u 3 miljonit eurot aastas.
Hüvitise kaotamine täiskasvanutel, kelle sissetulek on kõrgem kui keskmine palk. Kõrgemat hüvitise määra (sh töötud ja toimetulekutoetuse saajad) saanud inimestel tõstetakse hüvitis 105 eurolt 150 eurole.	Muudatus mõjutab u 161 000 inimest. Kulud tõusevad u 7,3 miljonit euro võrra.
Hüvitise järkjärguline vähendamine alates keskmisest palgast - hüvitise suurus väheneb ühe euro võrra iga viie tulueuro kohta.	Muudatus mõjutab u 47 000 inimest. Pehmendab hüvitise kaotamise mõju sissetulekupiiri lähedal olevatele isikutele.

Tervisevaldkonna pidevad toetused (3)

Haiguspäevade hüvitis, retseptiravimihüvitis, hambaravihüvitis

Retseptiravimihüvitise maksmine kaotatakse täielikult, kui leibkonna töine sissetulek on leibkonnaliikme kohta kõrgem kui 1,5x keskmine palk (2024. aastal 2926,5 eurot)

Retseptiravimihüvitise määrasid vähendatakse järkjärguliselt kuni 30%, kui leibkonna töine sissetulek leibkonnaliikme kohta on kõrgem kui 1,5x keskmine palk (2024. aastal 2926,5 eurot) – 100 euro kohta kaotad 5% soodustust.

- Kaotavad kõrgema sissetulekuga leibkonnad
- Väga kallid ravimid ei pruugi enam kättesaadavad olla ja mõju leibkonna toimetulekule on väga suur

- Mõjutab negatiivselt kõrgema sissetulekuga leibkondi
- Mõju leibkonna toimetulekule on väiksem, aga väga kallid ravimid võivad siiski leibkonna toimetulekut raskendada

Järeldused

- Toetuste ja hüvitiste sidumine sissetulekuga puudutab pigem kõrgema sissetulekuga inimesi. Seetõttu on paljude näidete otsene mõju ebavõrdsusele ja vaesusele madal.
- Suurima eelarvelise mõjuga on lapsetoetuse sissetulekuga sidumine ja toimetulekutoetuse automatiseerimine
- **Kulusid kokkuhoidvate variantide kombineerimine annaks u 100 miljoni euro suuruse kokkuhoiu. Kas see tasuks ikka ära?**

Aitäh kuulamast!

Küsimusi?

**Kelly
Toim**

kelly.toim@praxis.ee